

BEWAAR HET PAND

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen
verschijnt eens in de veertien dagen

KOMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Meerkerk; Ds. H.C. van der Ent, Dordrecht-Centrum; Ds. H. van Leeuwen, Driebergen; Ds. L.W. van der Meij, Zaamslag; Ds. D. Slagboom, Katwijk aan Zee; Ds. M.C. Tanis, Sliedrecht-Centrum; Ds. M. Vlietstra, Bunschoten; Ds. P. van Zonneveld, Doornspijk; A. Beukers, Alphen a.d. Rijn en Joh. van der Lee, Alphen a.d. Rijn.

REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg 13,
4231 BP Meerkerk. Telef. 01837-1357

ADMINISTRATIE

A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a/d Rijn, tel. 01720 - 74202, postrek. 70.43.50, t.n.v. de administrateur van „Bewaar het Pand” te Alphen a/d Rijn
Abonnementsprijs f 10,- per jaar. Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar. Advertenties f 0.25 per mm. Bij kontrakt korting.

MEDITATIE

„Keert u tot Mijn bestraffing

Spreuken 1 : 23a.

Dit is een woord van de opperste Wijsheid, zegt vers 20. In het Hebreeuws ontbreekt het woordje „opperste”. Er staat: de Wijsheid roept! Maar het woord Wijsheid staat in een meervoudsvorm, waardoor wordt weergegeven: de wijsheid bij uitnemendheid; de wijsheid, die alles omvat; de wijsheid, die niets dan wijsheid is: de Wijsheid! Het gaat hier over de goddelijke Wijsheid, ja over God zelf, Die de Wijsheid is!

Welnu: de opperste Wijsheid, God Zelf roept overluid daarbuiten, verheft Zijn stem op de straten.

En wat roept de Wijsheid? Hoort dan: „Gij slechten! hoe lang zult gij de slechtheid beminnen, de spotternij begeren, de wetenschap haten?” vers 22.

Keert u tot Mijn bestraffing!

Dit is de weg tot behoud: zich keren tot de bestraffing van de opperste Wijsheid. De vermaning van de opperste Wijsheid ter harte nemen.

U, die verdoold bent op de paden der zonde, die zich nog altijd laat meesleuren door de blinde massa, die voortleeft in de schijn, die innerlijk de zonde nog koestert hoewel u ze met de mond veroordeelt, die nog altijd voortleeft voor eigen rekening, met een onverzorgende schuld: keert u tot Mijn bestraffing!

Laat u bestraffen; laat u beschuldigen; geef acht op de stem, die u aanklaagt; die uw schuld u voorhoudt; die u achtervolgt! Keert u tot Mijn bestraffing! Zo spreekt de opperste Wijsheid! Zo spreekt de Heere Zelf. Hij, Die gezworen heeft bij Zichzelf, dat Hij geen lust heeft in de dood van de goddeloze, maar in zijn bekering en leven.

Keert u tot Mijn bestraffing!

O, hoe lang klinkt de stem van de opperste Wijsheid u zo al tegen, onbekeerde zondaar? Midden in uw zondelust! Midden in uw onoprechtheid! In uw zondige levenswandel!

Hoe lang zult ge de slechtheden beminnen, de zonde koesteren, de dwaasheid verkiezen boven de wijsheid, de dood boven het leven?

Keert u tot Mijn bestraffing! Zo roept God Zelf overluid! Durft u het dan nog altijd volhouden tegen God? Zijn geduld, Zijn lankmoedigheid is groot. Niet eindeloos! Er is een „te laat”! Zullen we eens in diepe ernst, met een tere huivering in ons hart de volgende verzen lezen, waar diezelfde opperste Wijsheid, dus de Heere Zelf, zegt: „dewijl Ik geroepen heb, en gijlieden geweigerd hebt; Mijn hand uitgestrekt heb, en er niemand was, die opmerkte; en gij al Mijn raad verworpen, en Mijn bestraffing niet gewild hebt; zo zal Ik ook in ulieder verderf lachen; Ik zal spotten, wanneer uw vreze komt!”

Keert u tot Mijn bestraffing! Laat u nog waarschuwen, vermanen, ontdekken!

Zult ge dan eindelijk, eindelijk horen, opdat ge door die God, Die u nu nog roept, behouden moogt worden. Als een schuldige, zichzelf veroordelende zondaar gezaligd door Christus, de volkomen Zaligmaker?

Keert u tot Mijn bestraffing! Zo roept de Heere Zelf! Wie zou durven zeggen, dat God het niet meent? Of dat Hij met deze opwekking niet het heil van de zondaar zou bedoelen?

Bovendien eist God niets zonder te beloven hetgeen Hij eist.

Al wat u ontbreekt, schenk Ik, zo gij 't smeekt,

mild en overvloedig. Hoort Hem klagen: „Maar Mijn volk wou niet naar Mijn stemme horen”

„Och, had naar Mijn raad, zich Mijn volk gedragen”

Hoort Hem nu nog roepen, overluid: „Keert u tot Mijn bestraffing!” En nee: probeer nu niets af te doen van deze klemmende oproep van Godswege. Ook niet door allerlei mischien schoonklinkende dogmatische redeneringen, maar die u dan misbruikt tot uw eigen verderf!

Als de opperste Wijsheid roept: „keert u tot Mijn bestraffing”, dan is er maar één heilzame, eeuwig gezegende reactie verantwoord: De goddeloze verlate zijn weg en de ongerechte man zijn gedachten, en hij bekere zich tot de Heere: zo zal Hij Zich zijner ontfermen: en tot onze God: want Hij vergeeft menigvuldiglijk!

En er is blijdschap in de hemel over een zondaar die zich tot God bekeert!

M. Vlietstra

Van de redactie

1. **Brochure.** In het vorige nummer schreven we over de mogelijke uitgave van het artikel van Ds. Van der Meij over de verhouding van de Chr. Geref. en de Ned. Geref. kerken in brochure-vorm. Bij sommigen leeft de gedachte, dat het artikel van Ds. Van der Meij onder de ogen gebracht moet worden van hen die nogal voorstander zijn van nauwere banden of zelfs vereniging met de Ned. Geref. kerken. Door het lezen van dit artikel zouden de ogen kunnen opengaan. Dat zou een middel kunnen zijn om een dreigend gevaar af te wenden.

Van verschillende kanten kwamen er reacties. Er werden bestellingen van 10 en zelfs van 50 exemplaren van de brochure gedaan. Maar om tot het drukken over te gaan is toch wel een oplage van 1000 exemplaren nodig. Anders zouden de kosten per exemplaar te hoog zijn. Het is begrijpelijk dat zij die met zo'n brochure willen werken tegen de daaraan verbonden kosten opzien. Maar we zouden willen zeggen: laat dat toch niet het geval zijn. Bij een eenvoudige uitgave bedragen de kosten f 1,- per exemplaar. komen dan nog bij de kosten van verzending. De zaak is het waard dat er mensen zijn, die er zich voor willen inzetten. Er is mogelijk wel een weg te vinden om het bezwaar van de kosten uit de weg te ruimen.

Daarom verzoek ik dringend: laat men de nodige exemplaren bij mij bestellen, zonder bedenkingen te maken. Hoe meer bestellingen binnen komen hoe liever! En graag zo spoedig mogelijk. De tijd gaat dringen! We wachten met belangstelling en zien uit naar vele bestellingen!

2. **Legaten.** We ontvingen kort na elkaar twee legaten. Het ene legaat bedroeg f 6000,- en is afkomstig van Mevr. Cattoir-van Eden, die woonachtig was te Zeist en dit voorjaar overleed. Het andere is van Mevr. A. Bos, in leven woonachtig te Haren. Zij was tot haar dood abonnee op ons blad en legatee aan onze stichting een bedrag van f 10.000,-. Haar zuster, Mevr. G. Bos te Haren, had het vruchtgebruik. Deze overleed in maart j.l. Daardoor kregen we de beschikking over het gelegateerde bedrag.

Zulke beschikkingen tonen dat het doel van onze stichting de mensen aanspreekt en dat zij dat willen tonen als zij hun huis bereiden. De Heere neigt de harten en dat willen we dankbaar erkennen. Mede daardoor kunnen

Van de administratie

De afgelopen 14 dagen mochten we weer 7 nieuwe abonnees noteren en hebben we f 70,- aan giften ontvangen, waarvan f 25,- via ds. v.d. Ent. Hartelijk dank.

Adm. Bewaar het Pand: A. Beukers, Toussaintplein 2406 XL Alphen a.d. Rijn, tel. 01720-74202, giro 704350.

we onze arbeid zonder financiële zorgen voortzetten.

3. **Weer 6 pagina's.** We hebben nogal wat kopij, die we niet willen laten liggen. Vandaar dat we nu weer met 6 pagina's uitkomen. Na bovengenoemde buitengewone ontvangsten kunnen we dat zonder bezwaar doen.

4. **Ontmoetingsdag te Kampen.** We kunnen nu mededelen welke predikanten D.V. zullen spreken op onze ontmoetingsdag te Kampen op zaterdag 27 augustus a.s. Zoals bekend is kunnen we die dag weer houden in het kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente aan de 2e Ebbingestraat. Het programma ziet er als volgt uit:

Morgensamenkomst, aanvang 10.30 uur:

Opening: Ds. G. Blom

Spreker: Ds. D. Slagboom

Slotwoord: Ds. J.P. Boiten

Pauze

Middagsamenkomst, aanvang 2 uur:

Opening: Ds. H. van Leeuwen

Spreker: Ds. P. Beekhuis

Slotwoord: Ds. H.C. van der Ent

We hopen weer velen te Kampen te mogen ontmoeten en dat de Heere in het midden is. Het is nog niet zo ver, maar de tijd gaat snel. Daarom zouden we willen raden deze dag vrij te houden en tijdig maatregelen te nemen om gezamenlijk op te trekken naar deze Hanzestad. Natuurlijk met deze restrictie: zo de Heere wil en wij leven.

5. **Evangelisatiedag te Gent.** Een laatste herinnering aan deze dag D.V. zaterdag 4 juni a.s. **Aanvang 10.45 uur. Opening door evangelist H. Bor. Spreker Ds. H.C. van der Ent over geloof.** Pauze. Middagsamenkomst aanvang 13.45 uur. Spreker: Ds. L.W. van der Meij over liefde. Daarna Ds. M.C. Tanis over hoop. Er zal koorzang zijn en een declamatorium. Plaats van samenkomst: Parochie-centrum „Ten berg”, Halve maanstraat 94 (vroegere Meerstraat) St. Amandsberg. Zie de kaart in het laatste nummer van De Evangelist.

B.

Bijbelse oudheidkunde 2.

Vooraf een opmerking over de titel van ons onderwerp.

Wij willen een verandering aanbrengen in de titel, die we nu omschrijven met „UIT HET LAND VAN DE BIJBEL”.

De verdeling van onze lessen hebben we reeds aangegeven, namelijk:

- A. Het huiselijk leven;
- B. Het burgerlijk leven;
- C. Het staatkundig leven.

En daarbij nog iets over:

- D. Het godsdienstig leven.

A. Het huiselijk leven.

We beginnen dan met de bewoning. Het wonen in „tenten” was de oudste wijze van bewonen. Bekend zijn de „Bedoeienententen”, die de Arabieren noemen: „de

harige huizen", omdat zij gemaakt werden van het zwarte haar van geiten of van het donkerbruine haar van kamelen. Zij zijn volkomen waterdicht.

Aan deze zwarte kleur is het beeld ontleend van de bruid uit het Hooglied, die beleed: „Ik ben zwart, doch liefelijk, gelijk de tenten van Kedar.”

Hooglied 1 : 5. Zo lezen we ook in hoofdstuk 4 vs. 1: „Uw haar is als een kudde geiten, die het gras van de berg Gilead afscheren.”

Daar het doek van de tent erg dik is geweven, is het onverslijtbaar, maar ook zeer bestand tegen de koude van de nacht en de hitte van de dag.

Niet alle geitehaar was geschikt voor een tentdoek. Dat was wel het haar van de „Cilicische” geit. In deze landstreek lag de plaats Tarsen, waar Paulus vandaan kwam. We lezen, dat Paulus „tentenmaker” van beroep was, dat was wever van deze tentdoeken.

Tentenkamp

Zulke tenten rustten op negen palen, in rijen van drie geplaatst. De middelste drie waren een weinig langer, zodat de regen geen plassen kon vormen, omdat het doek dus wat hellend afhing.

Men had kleinere tenten van 4 meter en grotere soms van 15 meter. Door middel van touwen met lussen werd het tentdoek vastgemaakt aan pennen, welke stevig in de grond waren geslagen. We lezen daarvan in de geschiedenis van Jaël, nietwaar.

Door een gordijn was de tent in 2 delen gescheiden. Het rechterdeel van de tent was bestemd als de mannen-afdeling en daarachter het gedeelte voor de vrouwen. Wel dus gescheiden ruimten, maar toch zo, dat de vrouw wel kon horen, wat in de mannen-afdeling besproken werd. Zo hoorde Sara de boodschap van die 3 mannen, waarover zij lachte in haar vrouwenverblijf.

Het huisraad was zeer beperkt. Soms lag er wel een vloerkleed, waarop men zich neerzette. Er stond ook wel eens een „kameelzadel” als een soort badstoel bedoeld. Zo zat Rachel op zulk een zadel, waarvan zij niet wilde opstaan, omdat zij de afgod van haar vader, de terafim, erin verstopt had om het straks mee te nemen.

We vinden er verder geen tafel, want men zat bij de maaltijden op de grond. De etensschotel werd op een stuk leer of op een koperen plaats gezet, soms met een blok onder die plaat.

Het eten werd gekookt in een pot, welke hangt aan een driepoot, boven het vuur staande. Het vuur werd gestookt in het midden van de tent in een soort haard van stenen.

Nu had men geen schoorsteen, zodat de tent dus vol rook kwam te staan. Dus niet zo aangenaam voor de ogen en de keel. En daarbij doet zich het geval voor, dat men niet altijd goede brandstof heeft, ja, deze is zelfs zeer zeldzaam. Men neemt wat gemakkelijk te vinden was, zoals: doornen, stoppelen of wat hout. Ook wel gedroogde koemest of schapenmest. 't Was zelfs aan de geur van het brood vast te stellen welke mest men gebruikte had.

Toch was anderzijds de rookontwikkeling nuttig ten opzichte van het verdrijven van allerlei muggen, die geweldig konden steken.

Zulke tentbewoners woonden vaak als een grote familie bij elkaar. Zo bijvoorbeeld: Jacob met zijn twaalf zonen. 't Was soms een heel tentenkamp. Rekenen we daarbij het feit, dat de tentbewoners vaak ook „herdersvorsten” waren, zoals Abraham.

En hoe stond het daarbij met de behoefte aan water? Begrijpelijk, dat men de tenten oprichtte in de buurt van een beekje of een bron.

De bronnen waren echter niet zo talrijk. Daarom ontstond er wel eens ruzie over. Denk aan de twist, die er ontstond tussen de herders van Abram's vee en die van Lot.

Hoe kwam bij deze twist het edelmoedig

karakter van Abraham uit, toen hij tot zijn neef Lot sprak: „Laat er toch geen twist zijn tussen mij en u; en tussen mijn herders en uw herders, want wij zijn mannenbroeders”. En toen gaf Abraham Lot de eerste gelegenheid zijn keus te doen, die voor de schone vlakte koos tegen Sodom aan, rijk aan bronnen, en daar zijn tenten opsloeg.

Maar wij weten, dat deze keus hem wel heel duur kwam te staan.

Zo lezen we ook van een twist over waterputten tussen de herders van Izaak en die van Gerar.

Tenslotte nog iets over het „opbreken” van de tenten bij vertrek. Allereerst valt hierbij op, dat het afbreken van de tent of tenten slechts een werk is van enkele minuten. Het oprollen van de kleden; het uit de grond trekken van de palen, alles geladen op muilezels; dan het dichtmaken van de ontstane gaten in de grond, zodat men zelfs niet meer kon zien, dat er een tent gestaan had.

Wat komt hier duidelijk Hiskia's uitspraak uit, toen hij ziek werd tot stervens toe en waarbij de waarschuwing van de profeet Jesaja kwam, dat hij zich voor het sterven moest voorbereiden. Die uitspraak lezen we in Jesaja 38 : 12, namelijk: „Mijn levenstijd is weggetogen en van mij weggevoerd, gelijk eens herders hut.”

We denken ook aan een treffende uitspraak van Jesaja in verband met het opslaan van een tent, namelijk in Jesaja 40 vs. 22: „Jehovah is het, die de hemelen uitspant als een dunnen doek en ze uitbreidt als een tent om te bewonen.”

Hiermede hebben we een en ander geschreven over de aanvankelijke „TENTBEWONING” ten tijde van de aartsvaders. Het zijn slechts enkele zaken geweest.

Maar we mogen hierbij toch niet verzuimen nog een en ander te zeggen in verband met het geloofsleven van de Aartsvaders, die in tenten woonden, zoals hun tijdgenoten.

En dan herinneren we aan het schone hoofdstuk van Hebreë 11 en wel aan de verzen 13 t/m 16:

„Deze allen zijn in het geloof gestorven, de beloften niet verkregen hebbende, maar hebben dezelve van verre gezien en geloofd en omhelsd, en hebben beleeden, dat zij gasten en vreemdelingen op de aarde waren. Want die zulke dingen zeggen, betonen klaarkijk, dat zij een vaderland zoeken.

En indien zij aan dat vaderland gedacht hadden, van hetwelk zij uitgegaan waren, zij zouden tijd gehad hebben om weder te keren; Maar nu zijn zij begerig naar een beter, dat is naar het hemelse. Daarom schaamt Zich God hunner niet, om hun God genaamd te worden; want Hij had hun een stad bereid.”

Wij mogen goede huizen bewonen, sommigen ook prachtige. En dat is ook een goede gave van de Heere, Die wij daarvoor mogen erkennen. We lezen in Handelingen 17 vs. 26, uit de rede, die Paulus op de Areopagus uitsprak:

„En heeft uit énen bloede het ganse geslacht der mensen gemaakt, om op de gehele aardbodem te wonen, bescheiden hebbende de tijden te voren geordineerd, en de bepalingen van hun woning.”

Deze tekst verwijst naar Deut. 32 : 8, uit de afscheidsrede van Mozes.

Zo spreekt de schrijver van de Hebreënbrieff over het leven van de geloofshelden, de Aartsvaders, dat zij hebben beleeden, geweest te zijn: „gasten en vreemdelingen op de aarde.”

„Dat zij ook „begerig waren naar een beter, dat is naar het hemelse (vaderland)”. Zij hadden hun „pennen” dus niet vastgezet”, dat zij hun leven lang op diezelfde plaats zouden blijven wonen.

Zij beleeden dus „gasten en vreemdelingen” te zijn geweest op aarde. Een „gast” is iemand, die op een doorreis is en ergens een logies zoekt te vinden.

Een „vreemdeling” is als een „staatloos” burger, die in een vreemd land zich bevindt als een uitlandige, een balling, een rechtloze.

Welnu, wat is u, gel. lezer(es)?

Wij zijn ook op onze „doorreis” naar de eeuwigheid! Maar hoe? Als één, die zich hier best thuis gevoelt en leeft alsof hij hier altijd zal blijven, dus niet als een „vreemdeling.... hier beneden”.

O zeker, niet als een „godsdiensloze”, ja, juist als „alleszins als godsdienstiger”, zoals

Paulus was in zijn eertijds, „rijk en verrijkt met zichzelf”.

Maar de Heere heeft Paulus „staande” gehouden op de weg naar Damaskus. Toen is hij een „rechtloze” voor God geworden en heeft toen in zijn leven ook „alles schade en drek” mogen achten om de „uitnemendheid van Christus, nadat Hij zich aan Paulus had geopenbaard en weggeschonken.

Lezer(es) hebt u zich ook als een „rechtloze voor God” leren kennen? Is uw „element” verlegd, vanuit de „wereld met al haar begeerlijkheden” in de dienst des Heeren, in het bewandelen van het pad van God's geboden, maar dan als „liefdes-geboden”?

Nu wil dat niet zeggen, wanneer iemand zich hier niet meer „thuis gevoelt, dat hij dan zijn aardse roeping niet meer behoeft te vervullen.

O neen! Verre vandaar. God maakt dan dezulken geen „kluizenaars”, met eerbied gezegd. Denk o.a. aan Jozef en andere Bijbelheiligen.

Wat hebben zij hun roeping en taak ten deze verstaan!

En toch hebben zij een „beter” vaderland mogen zoeken. Zo lezen we in vers 16 van Hebr. 11: „Maar nu zijn zij begerig naar een beter, dat is naar het hemelse.” Dat is naar die stad, die fundamenten heeft, het Nieuwe Jeruzalem, dat God „bereid” heeft. Hierbij was niets van of door henzelf. Alles vrije genade, alleen om Christus' wil, Die daartoe eens Zelf heeft moeten lijden en sterven.... „buiten de poort”, en zo de eeuwige ingang heeft verworven in dat betere Vaderland.

Wij zijn op reis! Met welk een bestemming? Naar het „beter vaderland” of naar het eeuwig verderf?

Lezer(es) bedenk het! Wij kunnen niet reizen met een „retour”. Het is een „enkele” reis! Hebben we een geldig reis-biljet? Ja, een geldig „paspoort”? Waarheen gaat ons verlangen uit?

O, vraag toch de Heere om de beleving van het bekende gedicht van M'Cheyne over „De Heere onze Gerechtigheid” („Eens was ik een vreemd'ling voor God en mijn hart”).

Smeek om zó gesteld te mogen worden bij hen, van wie de apostel schrijft in vers 13 van Hebreë 11:

„Deze allen zijn in het geloof gestorven.”

Dr.

Ds. v.L.

IN DE BEGINNE

Genesis Eén tot Drie en het Gezag van de Hellige Schrift door Prof. Dr. Edward J. Young

8.

5. De Eerste, Tweede en Derde Dag

De schepping van het licht is de eerste van Gods scheppende handelingen om het ongeordende heelal tot een welgeordend heelal te voltooien.

Het licht is de basis van alles wat volgt. Er wordt wel eens gevraagd waarom het licht genoemd wordt zonder de zon. Er is een tijd geweest dat sommigen dit zagen als wetenschappelijk onjuist. Maar tegenwoordig spreekt men zo helemaal niet meer. Dat de zon nog niet genoemd wordt is welbewust. Het is om de mens er op te wijzen dat het licht van God komt, dat God moet worden aangebeden en niet de zon.

De wereld der oudheid was een wereld die de zon aanbad. De Egyptische hiërogllyphen spreken van de god Re die de zongod was. De Hittieten spreken over een man die zon werd. In het oude Nabije Oosten nam de zon een voorname plaats in. Daar waar de zon voor het grootste deel van de dag schijnt, heft de zondige mens zijn ogen op om de zon aan de hemel te zien en als een god te aanbidden.

Maar opdat wij mogen begrijpen, dat het licht een gave van God is en niet van de zon, wordt het licht voor de zon genoemd. Op de verhouding van dit licht tot de zon kom ik later terug als we het werk van de vierde dag bespreken. In elk geval het is duidelijk dat er licht kan zijn dat niet van de zon komt. Ik ken niemand meer die nog zegt dat dit een onjuistheid is.

Maar er is een andere vraag. God zeide: „Er zij licht”. Wat betekent dat? Spreken is op zichzelf psychisch, iets van de geest. Maar de spraakorganen zijn fysisch, iets van het lichaam. Dat wil zeggen, dat we de mond, de tong, de lippen, de tanden, enzovoort nodig hebben om te spreken.

Toch is het gesprokene op zichzelf niet noodzakelijk fysisch. In een droom spreken we, niet waar? Dat is ook spreken, maar het is niet gewoon spreken. We behoeven dus deze uitdrukking in Genesis niet op te vatten als een ruw antropomorfisme. Helemaal niet. (Antropomorfisme betekent op een mensvormige wijze over God spreken).

Hier is meer in geding dan slechts een antropomorfisme. God is oneindig. Wij kunnen Hem niet omschrijven. Wij zijn eindig. Wanneer wij over God spreken kunnen wij dat slechts doen van het standpunt van een eindig schepsel. Daarom zijn al onze gedachten over God - hoe waar ze ook mogen zijn - niettemin de gedachten van beperkte menselijke wezens. Wij kunnen God niet begrijpen zoals Hij in Zichzelf is. De onbegrijpelijkheid van God is een grondwaarheid van de Christelijke leer. Wij kunnen alleen die gedachten over God denken die Hij Zelf aan ons geopenbaard heeft. Wij kunnen Zijn grootheid niet begrijpen. Zo spreken we over God met gebruik van menselijke taal en we zeggen: „God zeide”.

Dat betekent niet dat Hij in het Hebreeuws sprak. Het betekent zelfs niet, dat Hij geluiden voortbracht. Ik kan niet zeker zeggen wat dit betekent. Maar ik denk dat het betekent dat er inderdaad een goddelijke spraak is, en dat het menselijke spreken is afgeleid van de goddelijke spraak. Dat is één van de gevolgen van het feit dat wij naar het beeld van God geschapen zijn. God spreekt en wij kunnen als beeld dragers Gods ook spreken.

Maar dat er hier meer in geding is dan slechts een antropomorfisme dat suggereert dat God het bestaan van het licht wil, blijkt uit 2 Kor. 4:6.

Paulus zegt daar, dat God Die gezegd heeft dat er licht zou schijnen uit de duisternis, „heeft geschene in onze harten, om te geven het licht der kennis van de heerlijkheid van God in het aangezicht van Jezus Christus”. De Engelse King James vertaling luidt hier: „Want God Die het licht beval uit de duisternis te schijnen, heeft in onze harten geschene”. Maar in het oorspronkelijke Grieks staat: „Maar God gezegd hebbende licht scheen uit duisternis, heeft geschene in onze harten”.

Met andere woorden, precies zoals God zeide: „Er zij licht”, zo ook heeft God geschene in onze harten met het licht van de wedergeboorte. „Laat het licht schijnen vanuit de duisternis”. Er is dus een echt goddelijk spreken en God geeft uitdrukking aan de gedachte: „Er zij licht, en er was licht”. „En het was alzo”. Zo wordt vlug en beknopt de schepping van het licht vermeld.

En God zag het licht, Hij zag dat het goed was. Dit is de eerste en enige plaats in het hoofdstuk - met uitzondering van vers één en dertig - waar een voorwerp wordt gebruikt. „En God zag het licht dat het goed was”. In vers 31 lezen we: „En God zag alles dat Hij gemaakt had en zie, het was zeer goed”. Daar tussen in hebben we echter eenvoudig de bepaling: „En God zag, dat het goed was”, met geen voorwerp genoemd. Zo hebben we dus een tegenstelling tussen de toestand van chaos in vers twee en het heelal ons gegeven in vers één en dertig.

De schepping van het licht is dus de eerste stap in de verandering van de toestand van chaos. Stap voor stap bereidt God de wereld, zodat de mens erop kan wonen. Hij scheidt het licht van de duisternis. Let erop dat het woord „dag” in vers vijf gebruikt wordt met twee verschillende betekenissen. Eerst onderscheidt het de tijd van licht van de periode van duisternis. In het tweede geval omvat het zowel de periode van licht als de periode van duisternis.

Hetzelfde Hebreeuwse woord wordt hier in beide gevallen gebruikt. In vers vier van het tweede hoofdstuk wordt het woord „dag” in een derde zin gebruikt: „Ten dage als de Heere God de aarde en de hemel maakte”. Ten dage betekent hier ten tijde. Later wordt het woord nog in een andere zin in de Schrift gebruikt - „in de laatste dagen”, of „in die dag” - waar het betrekking heeft op een grote periode van tijd.

Over de lengte van deze dagen wil men nog wel eens graag discussiëren. Het is niet profijtelijk om dit te doen om de eenvoudige reden dat God ons daar niet voldoende over geopenbaard heeft om er veel over te zeggen. Het Hebreeuwse woord *yom* komt overeen met ons woord *dag* en heeft een groot aantal betekenissen. Op zichzelf bewijst het gebruik

van het woord niets, maar verschillende zaken verdienen hier de aandacht.

De eerste drie dagen zijn geen zonnedagen, zoals wij die nu kennen. De zon, maan en sterren bestonden nog niet, tenminste niet in de vorm waarin ze nu zijn. Ik denk dat we genoodzaakt zijn dit te erkennen. Voorts schijnt het werk van de derde dag er op te wijzen dat er een proces gaande was dat langer duurde dan vier en twintig uren.

Ik geloof zeker dat het kader dat hier gegeven wordt is dat van zes dagen gevolgd door een zevende. Ik kan de zogenaamde kader hypothese niet aanvaarden. Deze beweert dat er zes afbeeldingen van de schepping gegeven worden, en dat deze onderling niet chronologisch verbonden zijn. Dat is een gemakkelijke manier om uit de moeilijkheid te komen, maar ik ben van mening dat deze hypothese niet houdbaar is. De chronologie wordt benadrukt, één dag, twee dagen met de climax van de zesde dag.

N.B. Het copyright van deze vertaling van „In the Beginning” door Prof. Dr. E.J. Young berust bij „The Banner of Truth Trust”.

Leven naar Gods wil 13.

Hoe kan het?

Vorige keer zagen we hoe in het boekje „In liefde trouw zijn” in wezen een gelijkshakeling tussen het huwelijk en de andere vormen van samenleving gepropageerd wordt. In Genesis 2 gaat het niet om de instelling van het huwelijk, maar om iedere willekeurige relatie, die met wie ook onderhouden wordt. Daar kunnen we dus net zo goed invullen de relatie tussen samenwonenden, de homofielen enz. Wel moeten al die relaties aan bepaalde voorwaarden voldoen, maar ze zijn binnen die voorwaarden geoorloofd. Ik zeg niet, dat dit geschrift zegt dat het in Genesis 2 niet om de „vorm” van het huwelijk gaat. Maar het zegt wel: wij mogen van die „vorm” geen gevolgtrekkingen maken voor een instelling van het huwelijk als de enige relatie, waarbinnen de geslachtelijke gemeenschap beoefend wordt. Die „vorm” spreekt daar voor al de andere vormen van samenleven.

Hoe duidelijk dit door dit boekje aan het eind naar voren komt, kunnen we zien op blz. 43. Daar wordt de vraag beantwoord: „en het huwelijk dan?” Die vraag hebben de opstellers van deze pastorale handreiking kennelijk verwacht. Het kan immers voor hen duidelijk zijn dat ieder, die het geheel leest en verstaat, toch wel moet zeggen: hoe zit het toch met het huwelijk als instelling van God? Zo en niet anders kan die vraag bedoeld zijn. Ik stel me zo voor dat men dit als een lastige zaak ervaren heeft, dat toch nog bij meerderen dit leeft. Men kon er eenvoudig niet aan voorbijgaan om die vraag te stellen en te beantwoorden.

Alleen: het antwoord is geen antwoord! Men gaat op de eigenlijke bedoeling niet in. Eerst wordt gezegd, dat niet alle relaties goed zijn. Als ze niet voldoen aan de voorwaarden, die volgens de schrijvers naar Bijbelse opvatting gelden, dan zijn ze niet goed. Dan wordt de nadruk gelegd op de „inhoudelijke structuur” van het huwelijk, die we moeten onderscheiden van de „maatschappelijke vormgeving”. U zult misschien weer zeggen: wat wil dat zeggen? Graag wil ik proberen er in een van de volgende artikelen op in te gaan. Er is, dacht ik, veel aan verbonden in deze tijd. We hopen het een keer te zien. Maar wat hier wel gezegd kan worden dat voor dit geschrift de inhoudelijke structuur van het huwelijk wezenlijk dezelfde is als die van welke relatie ook, met dit verschil dat het in het huwelijk om man en vrouw en bij een homofiele relatie om twee mannen gaat.

Zeg ik te veel als ik hier uit haal: dit is géén antwoord op de vraag: en het huwelijk dan? Die vragers wordt in feite gezegd: wat heb je het toch over het huwelijk, dat bestaat niet als een geheel enige instelling van God!

Misschien dat een lezer de vraag stelt: hoe kan dat? Die vraag is volkomen terecht. Gods Woord is hier duidelijk. Genesis 2 is openbaring van God, van Zijn wil. Dat moet vóór staan. Het gaat daar niet over „een” relatie maar over het huwelijk. De Heere heeft Adam zijn vrouw „Zelf toegebracht”. Zo spreekt ons huwelijksformulier ervan. En dat het dan om een Goddelijke ordening gaat blijkt wel uit Genesis 2:24: „Daarom zal de man zijn vader en zijn moeder verlaten, en zijn vrouw aankleven; en zij zullen tot één vlees zijn”. Hier kan Calvijn worden aangehaald: „Men twijfelt of Mozes God sprekende

invoert dan of hij Adams woorden voortzet, dan of hij dit volgens de taak van de leermeester voor eigen rekening er aan heeft toegevoegd. Het laatste draagt „t meest mijn goedkeuring weg. Nadat hij dus geschiedkundig heeft verhaald, wat door God was gedaan, toont hij ook het doel der Goddelijke instelling aan. De hoofdsom is dat onder de graden van de menselijke samenleving deze de voornaamste en als 't ware de meest heilige is, dat de man zijn vrouw aanhangt”. Hoe heeft de Heere Jezus over het huwelijk gesproken? Als Hij getuigt tegen de gemakkelijke manier, waarop in die tijd een echtscheiding werd aangeaan dan wijst Hij terug naar het begin, naar Genesis 2: „Hebt gij niet gelezen, Die van den beginne de mens gemaakt heeft, dat Hij ze gemaakt heeft man en vrouw? En gezegd heeft: Daarom zal een mens vader en moeder verlaten en zal zijn vrouw aanhangen en die twee zullen tot één vlees zijn; alzo dat ze niet meer twee zijn, maar één vlees. Hetgeen dan God samengevoegd heeft, scheidt de mens niet”.

Aan die duidelijke Schriftplaatsen hebben we genoeg. Alle redeneringen die proberen hier iets anders in te leggen moeten terzijde worden gelegd. Zo kunnen we vandaag ook horen dat Genesis 2:18-25 een protest is tegen het huwelijk in de patriarchale wereld van het Oude Testament. Daarin had de vrouw geen rechten. Nu gaat God het voor de rechten van de vrouw opnemen. Ook wordt gezegd dat het Woord van de Heere Jezus hierboven aangehaald, Mattheus 19:4-6, een protest van de Heere Jezus is tegen de mannelijke willekeur in het scheiden van zijn vrouw. Niet ieder die dit zegt zal het opnemen voor wat dit geschrift ervan maakt, maar toch wordt zo gemakkelijk aan deze woorden een andere richting gegeven. Het funderende van het huwelijk als Gods instelling wordt er zo licht uit weg gedacht. God heeft het gewild dat in het huwelijk man en vrouw een zullen zijn. En dan gaat het in die woorden niet om een soort „vorm” van het huwelijk, waarvan de Schrift de eigenschappen geeft, die nu zonder meer zouden gelden voor allerlei vormen van samenleven op dit gebied. Integendeel: de andere vormen van samenleven, waarin geslachtelijke gemeenschap met elkaar is, worden in deze woorden veroordeeld.

Hoe kan het dan, zegt u, dat in dit geschrift het als Bijbels wordt voorgesteld: geen relatie is fout als deze zich maar houdt aan de voorwaarden die in de Schrift gegeven zijn? Voor die gedachte heeft het rapport „God met ons” over het Schriftgezag de mogelijkheid aangereikt. De waarheid van de Bijbel betekent volgens dit rapport niet dat we zonder meer zulke Schriftwoorden kunnen laten gelden. De waarheid is er immers niet, zo onderstreept dit rapport, zonder de inzet van mensen. We moeten daarom rekening houden met de historische situatie van toen en nu en met het heilzaam kunnen functioneren van een bepaald woord of gebod. Zo kunnen bepaalde Schriftwoorden vanuit onze situatie in de toepassing voor vandaag een geheel andere gerichtheid krijgen. Dan gelden deze woorden niet meer onverkort. Dan kunnen we zeggen: in de scheppingsgeschiedenis ging het wél over het huwelijk, omdat dat bij het cultuurgood behoort van de tijd dat Genesis geschreven werd. Maar in onze tijd zijn er andere relaties bijgekomen. Nu moeten wij uitmaken welke schriftuurlijke grondnotities er zijn die ook voor deze relaties gelden.

Hoe het kan? We kunnen het heel eenvoudig zeggen: alleen met verdraaiing van de waarheid der Schrift! Zo komen we de moderne mens in het gevlij, die afkerig is van elke gedachte aan ordeningen en aan vaste wetten. Dat kunnen we rondom ons zien. Steeds meer wil de mens van vandaag het zelf weten hoe hij het doet. Het huwelijk is een lastige zaak om zichzelf te zijn en om te genieten naar vleeselijke lust. Dan maar eerst samenwonen of als men al getrouwd is: van elkaar. Die mens wordt op deze wijze de hand gereikt. Alleen er wel om denken dat je het doet naar de Bijbelse notities. Maar het erge is dat tevoren de wezenlijke Bijbelse gegevens van onwaarde zijn verklaard.

De vraag is uiteindelijk niet: hoe kan het? De mens kan véél. Wij zijn vanuit onszelf wel zo knap dat we een praktijk die duidelijk tégen Gods Woord is naar onze zin ombuigen. We zijn er meesters in, soms op een heel vrome manier. Dé vraag is: mag het? Die eerbied voor Gods Woord heeft, voor het eigen Spreken van Hem, Die het alleen maar te zeggen heeft, wil daar niets van af hebben, hoezeer of eigen vlees dat ook zoekt. En daarom kunnen we alleen zeggen als we de gedachte horen en lezen: alle relaties zijn in

wezen gelijk als je het maar goed doet: het mag niet en dáárom kan het niet!

D. Slagboom

De orde des heils

2.

De roeping

Waar zijt gij?

De eerste vrucht van Gods verkiezende genade is de roeping!

Die Hij te voren verordineerd heeft, deze heeft Hij ook geroepen.

Wij zien dat reeds in het leven van Adam.

Adam had gezondigd!

Adam vluchtte van God weg!

Adam verborg zich voor het aangezicht des Heeren in het midden van het geboomte des hofs.

Maar de Heere riep Adam en zeide tot hem:

„Waar zijt gij?”

Hoe schoon spreekt onze belijdenis daarvan in art. 17 N.G.B.: „Wij geloven dat onze goede God, door Zijn wonderlijke wijsheid en goedheid ziende, dat zich de mens, also in de

lichamelijke en geestelijke dood geworpen en geheel ellendig gemaakt had, Zichzelf begeven heeft om hem te zoeken, toen hij al levende voor Hem vloot.”

Achter deze roeping van Adam stelt onze belijdenis dus: Gods zoekende liefde.

God zoekt de verloren mens!

God zoekt, de aan de lichamelijke en geestelijke dood onderworpen mens!

Wij zien dat licht van Gods zoekende liefde uitstralen tegen de donkere achtergrond van oordeel en gericht.

Adam werd voor God gedagvaard!

Zijn zonde, werd hem duidelijk voor ogen gesteld, 't oordeel werd afgekondigd. Maar te midden van deze donkerheid van oordeel en gericht ontstak de Heere zelf het licht van het Evangelie. In onze belijdenis lezen wij: „En heeft hem getroost, belovende hem Zijn Zoon te geven, die worden zou uit een vrouw om de kop der slang te vermorzelen, om hem gelukkig te maken”.

Zo wil de Heere dat tot op de dag van vandaag. Het Evangelie zal verkondigd worden tegen de donkere achtergronden van zonde en schuld, oordeel en gericht. En dan laat het Evangelie tot allen die het beluisteren deze roepstem horen: Waar zijt gij? Bekeert u en gelooft het Evangelie!

Kunnen dode zondaren horen?

De opmerking is gemaakt, dat de roeping van geen betekenis moet worden geacht, omdat dode zondaren toch niet kunnen horen.

Bekende theologen hebben daarom de wedergeboorte voor de roeping gesteld. Een kiem van nieuw leven zou éerst in het hart worden gelegd en daardoor zou dan de mogelijkheid zijn geschapen om de roeping Gods te kunnen horen. Op deze lijn ligt de leer van de sluimerende en veronderstelde wedergeboorte.

De schrift leert ons duidelijk, dat de roeping Gods komt tot geestelijk dode zondaren! Zo leren wij in Efeze 2: „En u heeft Hij mede levend gemaakt, daar gij dood waart door de misdaden en de zonden”. In onze belijdenis wordt als vrucht van de roeping genoemd „de opwekking uit de doden”. Zoëven hebben wij gezien dat God Adam riep, die zich aan de lichamelijke en geestelijke dood had onderworpen.

Heeft deze roeping dan geen effect?

Is deze roeping dan zonder betekenis?

Uitwendige en inwendige roeping.

Tot het recht verstaan van de roeping in haar effect en betekenis is nodig dat wij letten op de onderscheiding: uitwendige en inwendige roeping!

Uitwendig worden allen geroepen, die onder het Evangelie komen.

Voor allen geldt het woord van Gods opzoekende liefde: Waar zijt gij?

Zo waarachtig als de Heere leeft, de Heere heeft geen lust aan uw dood, maar aan uw leven! Bekeert u, bekeert u, waarom zoudt gij sterven?

Deze roeping is welmenend!

Onze belijdenis zegt: „Zovelen als er door het Evangelie geroepen worden, die worden ernstiglijk geroepen, want God betoont ernstiglijk en waarachtig in Zijn Woord, wat Hem aangenaam is, n.l. dat de geroepen tot Hem komen. Hij belooft ook met ernst allen, die tot Hem komen en geloven, de rust der zielen en het eeuwige leven”.

Toch is deze roeping niet zaligmakend.

De oorzaak daarvan moeten wij zoeken in de geestelijke doodstaat van de mens!

Wij lezen in Ezech. 37 dat de profeet moest profeteren in een dal vol dorre doodsbeenderen.

Wat was het effect daarvan?

Daar kwam beroering! „En de beenderen naderden, elk been tot zijn been”.

„Er werden zenuwen op dezelve, en er kwam vlees op en een huid werd over dezelve getrokken, maar... er was geen geest in hen”!

t Blevén dode lichamen!

Zo kan de uitwendige roeping wel een uiterlijke verandering brengen, een „onder het beslag komen van de waarheid”, maar geen innerlijke vernieuwing!

Daartoe is nodig de inwendige roeping! De inwendige roeping, gepaard gaande met het onwederstandelijke, krachtdadige werk van God, de Heilige Geest!

Ezechiël moest daarna dan ook profeteren tot de Geest!

„Gij Geest, kom aan van de vier winden en blaas in deze gedoden, opdat zij levend worden”!

„Toen kwam de Geest in hen, en zij werden levend en stonden op hunne voeten, een gans zeer groot heir”.

Zo zegt de schrift ook, dat de doden zullen horen, de stem van de Zone Gods, en die deze stem horen, zullen leven!

Zo hoorde een dode Lazarus, liggende in het graf, de stem van de Zone Gods, en hij stond op ten leven.

Deze inwendige roeping door Woord en Geest is levendmakend!

Hier beslist geen enkele wilsdaad van de mens, maar hier beslist alleen de wilsdaad, van de verkiezende liefde Gods! (D.L.R. 3.4.10).

Hier effectueert niet de „uiterlijke” prediking des Woords, gepaard gaande met de algemene werking des Geestes, maar hier effectueert alleen de prediking des Woords, gepaard gaande met de bijzondere werking des Geestes. (D.L.R. 3.4.12).

Deze roeping is vrucht van de verkiezing!

Geroepen maar niet gewild.

Kan het zaligmakend effect van de roeping dus alleen verklaard worden uit het hart van de uitverkorenen, toch blijft de roeping voor ieder van grote betekenis en stelt de mens ook verantwoordelijk!

Ondanks zijn diepe val is de mens geen „stok en blok” geworden. (D.L.R. 3.4.16). Hij kan uiterlijk horen! Hij heeft denkvermogen, wilsvermogen, gevoelsvermogen. Hij heeft een conscientie. En daarom stelt God de mens ook verantwoordelijk voor wat hij doet met de roepstem Gods!

Onze onmacht, onze onwil, onze geestelijke doodstaat is onze schuld voor God! Schuilen achter deze schuld betekent onze schuld nog groter maken!

De Heere vraagt erkenning van deze schuld om dan biddend te leren luisteren, onder inroeping van het werk des Geestes, naar de welmenende roeping Gods.

Waar zijt gij? zo zegt de Heere! en dan moet de mens zijn schuilplaats uit. Zondaar worden voor God! Adam werd ook gedaagd voor het gericht!

Maar te midden van dat gericht sprak de Heere over de belofte van het Evangelie. Deze belofte van het Evangelie laat de Heere nog doorklinken in de roeping. Deze belofte heeft de Heere zelfs betekend en verzegeld! Zou de Heere het dan zeggen en niet doen? Spreken en niet bestendig maken?

„Welgelukzalig, zegt de Heere, is de mens, die naar Mij hoort, dagelijks wakende aan Mijne poorten, waarnemende de posten Mijner deur. Want die Mij vindt, vindt het leven, en trekt een welgevallen van de Heere. Maar die tegen Mij zondigt, doet zijn ziel geweld aan, allen die Mij haten hebben de dood lief”. (Spr. 8: 34-36).

Ja er staat in Spr. 1: „Dewijl Ik geroepen heb en gijlieden geweigerd hebt, Mijn hand uitgestrekt heb en er niemand was die opmerkte... Zo zal Ik ook in ulieder verderf lachen. Ik zal spotten, wanneer uw vreze komt. Dan zullen zij tot Mij roepen, maar Ik zal niet antwoorden, zij zullen Mij vroeg zoeken, maar zullen Mij niet vinden”.

M. Baan.

Zondagsheiliging: gebod of traditie?

1.

Het dient onder ons gebruikelijk te zijn om op de zondag tot de gemeente Gods te komen, Gods Woord te horen, de sacramenten te gebruiken, God de Heere openlijk aan te roepen en de armen Christelijke handreiking te doen. (Zondag 38 Heidelbergse

Catechismus). Zogenaamde niet noodzakelijke zondagsarbeid wijzen wij af. De Vereniging voor Zondagsrust en Zondagsheiliging dragen wij anderzijds een goed hart toe.

De vraag kan evenwel gesteld worden: Is deze Zondagsrust en Zondagsheiliging nu eigenlijk een louter menselijke traditie of een instelling van God?

Het is een goede zaak in de Kerken van de Reformatie zich voortdurend te bezinnen op het geestelijke erfgoed dat ons is overgeleverd. We hebben van de Rooms Katholieke Kerk, waaruit wij historisch gezien voortgekomen zijn, geleerd hoe het niet moet: n.l. de traditie te stellen boven het levende Woord van God. Het Woord moet altijd de doorslag geven. Daarom moeten wij ons ook van de zondagsrust en de zondagsheiliging tegenover dat Woord rekenschap kunnen geven. Wat naar het Woord niet is, zal geen dageraad hebben.

Nu kan de bezinning op de traditie van binnenuit opkomen, dus uit het midden van onze eigen Kerken. Tot die bezinning kunnen wij ook gedrongen worden door konfrontatie met bepaalde theorieën van buitenaf, in dit geval van buiten ons eigen kerkverband.

Niet lang geleden verscheen het boekje „Gij geheel anders” van de hand van ds. M. R. van den Berg. De uitgever is Buijten en Schipperheijn te Amsterdam. De ondertitel luidt: Bijbelse richtlijnen voor een christelijk leven. Men zou het geschrift als een stuk bezinning op de levensheiliging kunnen beschouwen.

Aangezien de schrijver Nederlands Gereformeerd predikant is, trekt dit boekje uiteraard onze aandacht. Wij zijn allemaal op de hoogte van de kontakten die gelegd zijn tussen de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Nederlands Gereformeerde Kerken. Sommige van deze kontakten zijn zelfs zeer intensief, hoewel nog steeds niet talrijk. De publikaties van Nederlands Gereformeerde predikanten bieden goede gelegenheid om de geestelijke atmosfeer in deze Kerken waar te nemen.

Naar aanleiding van een bespreking in het Friesch Dagblad van donderdag 21 april 1983 kwam het boekje „Gij geheel anders” onder de aandacht. Boven dit artikel stond geschreven: Zondagsrust geen Goddelijk gebod. Uiteraard heeft een dergelijke „kop” onze belangstelling. Niet alleen omdat de naam van een Nederlands Gereformeerde predikant wordt genoemd, maar vooral vanwege het feit dat wij in onze Kerken altijd gemeend hebben dat dit wél zo is: De zondagsrust is een Goddelijk gebod. Zie Dordtse Kerkorde, art. 67: „De Kerken zullen de Dag des Heeren heiligen naar Gods Wet”.

Vandaar ook deze bespreking in Bewaar het Pand op verzoek van ds. G. Blom.

Om ds. M. R. van den Berg, Nederlands Gereformeerd predikant te Groningen, beter te verstaan zullen wij eerst een duidelijke samenvatting proberen te geven van zijn gedachten over zondagsrust en zondagsheiliging. We zullen trachten de milde toon te bewaren omdat we geen behoefte hebben aan de herhaling van een dikwijls vleselijke, theologische strijd die reeds in de 17e eeuw in de Gereformeerde Kerken vele gemoederen verhitte. Met het bekende gevolg: hete hoofden en koude harten. Hoewel de Utrechtse hoogleraar Gijsbertus Voetius op deze regel een weldadige uitzondering vormde. Hij heeft zich diepgaand en op een geestelijk evenwichtige wijze op de zondagsrust en zondagsheiliging bezonnen en daarvan rekenschap gegeven. We hopen hem ook in deze artikelen aan het woord te laten komen.

Nu dan eerst ds. M. R. van den Berg. In de behandeling van het 4e gebod van de zgn. Tien Woorden schrijft hij allereerst over de betekenis van de sabbat voor het volk Israël. Het 4e gebod luidt: Gedenkt de sabbatdag dat gij die heiligt. Wat was nu de zin van dit gebod?

De sabbat is volgens de schrijver de verlovingsring die Jahweh aan Israël, Zijn volk heeft gegeven. Het is het teken van het verbond dat Hij met Israël sloot bij de Sinaï. (Ex. 31: 12-17). Door het onderhouden van die sabbatten moest Israël leren om op de HEERE te vertrouwen. Er mocht niet gewerkt worden. Het voortbestaan van het volk was immers niet afhankelijk van eigen inspanning. Daarom was ontspanning op die dag geboden. Jahweh stond erop dat die dag geheiligd werd. Van die rustdag een werkdag maken, betekende Jahweh Zelf verwerpen. Op het overtreden van het sabbatsgebot

stonden dan ook zware straffen. In Christus' dagen was de bedoeling van de sabbat onherkenbaar verminkt. De dag had een uitgesproken wettisch karakter gekregen. In plaats van een dag van „blijde ontspanning” was een dag gekomen „vol krampachtigheid”.

Helaas moet ds. van den Berg konstaten dat voor heel veel mensen de zondag in de plaats van de sabbat is gekomen.

„Gedenkt de sabbat betekent voor hen: gedenkt de zondag”. Vooral in het verleden werd de (christelijke) zondag omgeven door een netwerk van ongeschreven geboden en verboden. Net als in Jezus' tijd de rabbijnen deden. De moraal van deze krampachtigheid ligt dus in de identifikatie (=gelijkstelling) van de christelijke zondag met de Joodse sabbat. De christelijke zondag kreeg dus het karakter van een Oudtestamentische sabbat, dikwijls zelfs van een rabbijnse sabbat.

De schrift zelf geeft daar echter geen aanleiding toe. Nergens in het Nieuwe Testament kunnen we lezen dat de zondag in de plaats van de sabbat is gekomen. Zoals bijv. de gedachten dat de doop in plaats van de besnijdenis is gekomen. De doop is de „besnijdenis van Christus” (Koll. 2 : 11) maar de zondag is niet de „sabbat van Christus”. In het Nieuwe Testament bestaan er geen aparte dagen meer. Alle oudtestamentische vierdagen zijn dus als „schaduw” voorbijgegaan. Ds. van den Berg beroept zich hiervoor op Rom. 14 : 5 waar Paulus schrijft: „De een acht wel de ene dag boven de andere dag; maar de ander acht al de dagen gelijk. Een iegelijk zij in zijn eigen gemoed ten volle verzekerd”. De afschaffing van de sabbat dienen wij in hetzelfde licht te zien als de afschaffing van het verbod om varkensvlees te eten. Deze Mozaïsche geboden en verboden waren van voorbijgaande aard. En „inzake eten en drinken en onderhouden van dagen mag men elkaar als christenen niet veroordelen”.

Met een beroep op Koll. 2 : 16 e.v. „Dat dan niemand u oodele in spijs of drank — of in het stuk der sabbatten”, verdedigt hij de stelling dat daarmee alle onderscheidingen tussen de dagen is weggefallen. Voor de christenen afkomstig uit de heidenen zijn alle dagen gelijk. Op p. 49 schrijft hij: „Maar de christenen uit de heidenen onderhielden (itt de christenen uit de Joden, v.d. M.) de sabbat niet. Zij hadden 's zaterdags geen vrije dag. Zij werkten dan gewoon door evenals op de zondag. We vinden nergens in of buiten de Bijbel ook maar de geringste aanwijzing dat zij op zondag niet werkten”.

Waarom werd de sabbat dan niet meer gehouden? Omdat in Christus de sabbat is vervuld. Met Hem is de rust gekomen die door de sabbat schaduwachtig werd afgebeeld. De sabbat is een schaduw van de toekomstige dingen, „maar het lichaam is van Christus”. Koll. 2 : 17.

In Christus is de sabbat vervuld. „De sabbat was een rustdag. Deze dag sprak van de rust die weggelegd is voor het volk van God” (Hebr. 4 : 9-11).

Maar: „Christus is gekomen. Hij zei: Kom tot Mij en Ik zal u rust geven. Door Hem is nu elke dag een rustdag en mag elke dag in het teken staan van de eeuwige sabbat. Dit onderwijs geldt ook voor ons. De betekenis van het sabbatsgebed is voor ons dat wij niet op onze eigen inspanning en voorzorg moeten vertrouwen, maar op God”. In Matth. 6 : 25-34 geeft de Here Jezus de nieuwtestamentische vorm van het sabbatsgebed: Zijt niet bezorgd.

Intussen rijst dan natuurlijk wel de vraag: hoe is dan de zondag als verplichte rustdag ontstaan? Immers alle dagen waren toch gelijk geworden? Er behoefde toch geen dag voor toewijding aan de dienst van God apart gesteld te worden?

Naar het oordeel van ds. M. R. van den Berg kende de nieuwtestamentische gemeente geen verplichte rust op de zondag. De christenen uit de Joden werkten op zondag maar onderhielden nog steeds de sabbat. De christenen uit de heidenen werkten zowel zaterdags als zondags door. „We vinden nergens in of buiten de Bijbel ook maar de geringste aanwijzing dat zij op zondag niet werkten”.

Nu lezen wij in Hand. 20 : 7 wel van een samenkomen van Paulus met de discipelen in Troas om brood te breken op de „eerste dag van der week” (=zondag). Daaruit mag men, volgens ds. van den Berg, echter niet konkluderen dat deze „eerste dag der week”

een verplichte rustdag was. Het ging hier om een avondvergadering. „Men kwam bijeen nadat het werk van die dag erop zat”. Bovendien hadden de nieuwtestamentische gemeenten naast de samenkomst op de zondag, samenkomsten op de andere dagen van de week. Wel concentreerden zich die samenkomsten ±100 na Christus op „de Dag des Heere”. Maar: „nog steeds is die zondag, die dag van de Heer, een gewone werkdag, precies zoals de maandag en de dinsdag”.

Wanneer is dan die zondag een speciale rustdag geworden? Volgens de schrijver is er pas een verandering opgetreden tijdens de regering van de eerste christen-keizer Constantijn de Grote. Hij maakte de zondag tot een wettelijk verplichte rustdag. Werken op zondag werd bij de Wet verboden in het jaar 321 na Christus.

Konklusie: „Het verbod van zondagsarbeid is dus geen gebod van God, maar een keizerlijk edict”.

Indien wij ervan uitgaan dat het verbod van zondagsarbeid een gebod van God is geweest, dan zouden de christenen uit de tijd van het Nieuwe Testament en de eerste drie eeuwen van onze jaartelling „permanent gezondigd” hebben.

Ds. van den Berg rondt zijn overwegingen over het vierde gebod dan als volgt af: De zondagsheiliging is een goede traditie. Het is geen goddelijk bevel maar een menselijke traditie. Deze traditionele zondagsheiliging moeten wij echter, hoewel ze een louter menselijke instelling is, niet zondermeer prijsgeven. Maar mochten de tijden veranderen, waarin de zondag geen algemene vrije dag meer is, en wij geven de zondag prijs, dan „behoeven wij niet te denken dat een gebod van God met de voeten getreden wordt”.

De schrijver denkt hierbij aan de invoering van de zgn. glijdende werkweek, waarin zondagsarbeid z.i. onontkoombaar is.

Hoe moet het dan met de zondagsereidiensten, de concentratie op het Woord Gods, de sacramenten, de openlijke aanroeping van God en de christelijke handreiking aan de armen? In zijn antwoord op deze vraag beroept ds. van den Berg zich op de situatie waarin naar zijn oordeel ook het nieuwtestamentische christenen en de christelijke kerk van de eerste drie eeuwen verkeerde: gewoon werken op zondag en intussen zoeken naar andere mogelijkheden. Eventueel op andere dagen dan de zondag samenkomen en ons als gemeente concentreren op de Schrift. Tot zover de samenvatting van de overwegingen van ds. van den Berg.

Intussen zijn er bij de lezers van dit artikel ongetwijfeld vragen gerezen. In elk geval wel bij ondergetekende. In een volgend artikel wil hij trachten die vragen te formuleren.

ds. L. W. van der Meij.

Maarten Luther

1.

Inleiding

Het jaar 1983 is een herdenkingsjaar. De persoon voor wie men bijzondere aandacht en belangstelling vraagt, is Dr. Maarten Luther. De aanleiding voor deze herdenking is het feit dat in het jaar 1983 de datum valt, waarop het vijf honderd jaar geleden is, dat de bekende kerkhervormer te Eisleben in Duitsland werd geboren.

In vele landen en bijna alle kerken is er altijd belangstelling voor de persoon en het werk van Dr. Luther geweest. In de twintigste eeuw zijn er verschillende bekwame historici die een nauwkeurige studie over Luther en de Protestantse Reformatie hebben gemaakt. De meeste van deze historici zijn geen echte vrienden van Luther omdat ze zijn voornaamste principes niet aanvaarden. Ondanks dit feit hebben sommige toch verrassend sympathiek over Luther geschreven. Voorbeelden hiervan zijn de Amerikaanse kerkhistoricus, Prof. Dr. Roland H. Bainton en de Nederlandse Luther-specialist Prof. Dr. J.W. Kooiman. Minder goed komt Luther er af als hij in handen valt van zijn hedendaagse landgenoten Erwin Iserloh en Klemens Honselmann, Rooms-Katholieke Luther-specialisten. Deze maken aanvallen op de juistheid van bekende historische gegevens omtrent Luther.

Het is belangrijk dat wij ons bezighouden met de geschiedenis van de kerk in de periode waarin zij in Europa tot haar bloei kwam. Vele van de leiders van die periode waren niet alleen geestelijk maar ook intellectueel

zeer begaafd. Onder dezen nam de Wittenbergse Professor een bijzondere plaats in. We zullen trachten om de historische gegevens zo getrouw mogelijk te verzamelen, ze daarna op de juiste volgorde te rangschikken, om daardoor de betekenis van Luther en de kerkhervorming beter te kunnen begrijpen.

I. Zijn tijd

1. Het religieuze leven

Om een duidelijk beeld te krijgen van het religieuze leven in de tijd van Luther's jeugd is nog niet zo eenvoudig. Aan de ene kant was er veel dat grondig verbeterd moest worden. Aan de andere kant was er veel dat goed was. Op moreel gebied was er veel losbandigheid en onverschilligheid. De kerk had hier ook schuld aan. Zelfs onder de geestelijken waren weinig voorbeelden van oprechtheid. De kerk had een donkere schaduw op het evangelie geworpen. Goede werken werden aanbevolen als het middel tot zaligheid. Daar kwam nog bij de handel in reliquieën en aflaatbriefjes. Dit was wel ten bate van de inkomsten van de paus en andere hooggeplaatste personen, maar de oneerlijkheid van deze zaken deden de eenvoudige mensen weinig goed.

Door de invloed van de Renaissance en het humanisme lag de nadruk niet zo zeer meer op God, zoals het in de Middel Eeuwen gedaan had. De mens stond nu centraal. In plaats van „memento mori” (gedenk te sterven) werd nu de leus „carpe diem” (pluk de dag).

Maar we mogen niet vergeten dat er in deze tijd toch ook veel gunstige factoren waren. Neem bijvoorbeeld de onmiddellijke omgeving van Luther. In het afgelegen Duitse Thüringen waren nog vele kerken en kloosters waar men nog eerlijk trachtte te leven. Op vele plaatsen in Duitsland had de Italiaanse Renaissance nog weinig invloed gehad. Vooral de Duitse boeren van Luthers geslacht en omgeving behoorden tot de meest religieuze conservatieve kringen van de bevolking. Vele lagere en middelbare scholen hadden als doelstelling om godsvrucht en eerbied voor de kerk aan te kweken. Zelfs aan de universiteit te Erfurt, waar Luther rechten studeerde, besteedde men net zoveel aandacht aan godsdienst als aan rechten. Dus het religieuze leven van die tijd was niet zo negatief als men het vaak voorstelt.

2. Politieke en kerkelijke verhoudingen

Ook op dit terrein was er veel in deze periode dat grondige verandering nodig had. Niet alleen de Paus maar ook aartsbisschoppen en andere geestelijken van allerlei rang hadden een politieke macht die hen helemaal niet toebehoorde. Bovendien werd deze politieke macht dikwijls zeer misbruikt. Zo langzamerhand had de Paus een macht verkregen die menig vorst hem benijdde. Soms was het moeilijk uit te maken of de Paus een opvolger van Petrus moet voorstellen of van Caesar. Ook gebeurde het dat de Paus twee derde van zijn enorm groot inkomen besteedde aan oorlogen om zijn gebied uit te breiden.

Doordat de kerk zo veel bezittingen had waren vele geestelijken van lager rang betrokken bij staatsregeringswerk. Door de opkomst van het Nationalisme werkte dit op vele plaatsen verzet tegen de kerk van Rome.

3. Maatschappelijke en economische verhoudingen

Veel veranderingen vonden op dit gebied reeds plaats en andere waren op komst. De gilden waren aan het verdwijnen. Het bankenstelsel en het vroeg-kapitalisme begonnen te verschijnen in deze periode. Minder welgestelde edelen vonden het moeilijk zich te handhaven.

Vele boeren en pachters voelden zich mishandeld alsof ze slaven waren.

Een ander noemenswaardig feit, dat zeer belangrijk is in deze tijd, was de uitvinding van de boekdrukkunst. De boekdrukkunst is een factor geweest die de Kerkhervorming ten goede kwam.

De kerk bezat in de meeste Europese landen grote eigendommen. In Frankrijk en Duitsland bijvoorbeeld bezat de kerk meer dan de helft van alle grondigheid. Velen die het op economisch gebied moeilijk hadden namen dit de kerk zeer kwalijk.

Alice Hamstra

N.B. Alice is een dochter van Ds. Hamstra. Zij zit in de examen-klas van een Havo en maakte een scriptie over Maarten Luther. Gaarne geven we daaraan plaats in ons blad. Enerzijds omdat we

hier een bijdrage van een jeugdige hebben. Anderzijds omdat het in de loop van dit jaar 500 jaar geleden is dat deze kerkhervormer geboren werd. We zouden stellig aandacht aan dit feit geschonken hebben. Mogelijk kunnen we nu volstaan met de artikelen van Alice over Luther. Dat kunnen we D.V. later bekijken.

B.

Voor de jeugd

Het Zonnekind 59

Beste jongelui!

„En het geschiedde, als hij geëindigd had te spreken, zo wierp hij het kinnebakken uit zijn hand, en hij noemde die plaats: Ramath-Lechi. Als hem nu zeer dorstte, zo riep hij tot de HEERE en zeide: Gij hebt door de hand uws knechts dit grote heil gegeven; zou ik dan nu van dorst sterven, en vallen in de hand dezer onbesnedenen?”

Richt. 15 : 17, 18.

We hebben de vorige keer naar het overwinningslied van Simson geluisterd. Een lied waarin een valse toon doorklonk, namelijk zijn eigen „ik”. De vleselijke kant van Simson kwam daarin naar voren. Doch niemand heeft reden om met stenen naar Simson te gooien. Want Gods kinderen hebben last van hun vlees. Het is het vijandige deel dat in het leven van het kind van God altijd overblijft, zolang het op deze aarde is. Degenen die geen kinderen van God zijn, missen het geestelijke deel en hebben daarom van hun vleselijk bestaan geen last. Dat heeft de wereld niet en de vrome kerkmens ook niet. Ik denk hier met name aan de farizeër. Die behaagt zichzelf. Zo deed Paulus het ook in zijn onbekeerde staat. Doch toen het wonder der wedergeboorte zich in zijn leven had voltrokken, werd het anders. Toen kwam hij er achter dat hij een twee-mens was, en dat in zijn ene persoon vlees en geest tegenover elkaar stonden.

Is dat bij jullie ook het geval? Of zijn jullie ook nog al ingenomen met jezelf? Misschien zonder dat je het zelf weet. Want een nederig kleed wordt ook nog wel eens aangetrokken om de inwendige hoogmoed te bedekken. Je kunt dan zelfs door mensen nog wel geprezen worden, vanwege je bescheidenheid en eenvoudigheid, terwijl onder dat alles toch de hoogmoedige verdorvenheid schuil gaat. Als je het nog nooit bij jezelf ontdekt hebt, vraag dan maar om de ontdekkende werking van de Heilige Geest, opdat je het zult mogen zien. Want dat is beslist noodzakelijk. Zolang een mens zijn bedorven bestaan niet leert kennen, dat enkel vijandschap tegen God is, zal hij er ook nooit tegen gaan strijden. Om tegen de vijand te strijden moet je hem eerst hebben gezien. Dat kan een kind wel begrijpen. Ik hoop dat jullie het ook begrijpen.

„En het geschiedde, als hij geëindigd had te spreken . . .”

Zijn overwinningslied is uit. En nu wordt er niet geklapt. Ja, zo gaat dat in de wereld. Als iemand gezongen heeft op een podium en het vers is uit, dan wordt het met geklap beloond. De zanger wordt dan als de held van het uur veel lof toegezwaaid. Men deelt dan in de gunst van mensen. Doch of men ook in de gunst van God deelt, is een zaak waar men zich meestal niet druk om maakt.

En toch is dat het voornaamste. Want het kan wezen dat ik op aarde allerhande goedkeuringen oogst - en wie is daar niet vatbaar voor - terwijl ik in de hemel word afgekeurd. Want alles wat hier op de aarde gebeurt moet geschieden tot eer van God. Zo staat het duidelijk in de bijbel. „Hetzij dat gij gijlieden eet, hetzij dat gij drinkt, hetzij dat gij iets anders doet, doet het al ter ere Gods”. I Cor. 10 : 31. Alles wat niet tot eer van God is, dat is zonde. Wie staat daar wel eens bij stil? Ik geloof niet dat het overbodig is, als dit eens gebeurt.

Dat Simson de gunst Gods missen moest, komt openbaar „nadat hij geëindigd had te spreken”. Zolang de mens zelf aan het woord is, kan God niet aan het woord komen. Daarom is het iedere keer weer nodig dat ik en jullie aan het eind komen. Toen Simson aan het eind gekomen was, en daar alleen stond en door niemand bejubeld werd, gevoelde hij de ongunst Gods in zijn hart. Want hij wierp het kinnebakken uit zijn

hand. Dat was dat machtige wapen, waar hij zo hoog van opgegeven had, toen hij zeide dat hij met een ezelskinnebak wel duizend man geslagen had. Als dat door dat ezelskinnebak had moeten gebeuren, was het natuurlijk nooit gebeurd. Het was door de alvermogen-de kracht Gods geschied. Doch dat werd door Simson over het hoofd gezien. Simson roemde niet alleen in eigen kracht, maar ook in zijn eigen wapen, dat kleine nietige ding. Hoe menigmaal komt dat nog niet voor. We roemen dan niet alleen in ons eigen vermogen, doch gaan in onze roemtaal ook de middelen betrekken, waardoor we tot grote prestaties gekomen zijn. En ook dat is zonde voor God.

Simson gevoelde dat. En daarom wierp hij dat ezelskinnebak weg. Hij kon het niet meer in zijn hand houden. Hij kon er niet meer mee voor de dag komen. Hij kon het niet meer laten zien. Hij kon er niet mee pronken.

Ik kan het ook zo zeggen: God bewaarde hem er voor dat hij nog verder van het pad afgleed. en daarom is het gevoel van de „ongunst Gods” een bewijs van Gods gunst. Dat klinkt jullie misschien wel wat vreemd in de oren. Doch ik zou zeggen: Denkt er maar eens over na. Als Gods kinderen in de strik van de hoogmoed zijn terechtgekomen, dan onttrekt de HEERE Zijn gunst, opdat zij zouden wederkeren tot Hem.

Simson die zichzelf de eer gaf, ging God voorbij. En nu draait God Zich om en komt Simson tegen. Dat is vrucht van Zijn liefde ten opzichte van Simson. Je zoudt het ook zo kunnen zeggen: Simson kon God wel missen, doch God kon Simson niet missen. Dat komt omdat God Zich aan Simson verbonden had, met de banden van het genadeverbond. En daar was de naam des HEEREN aan verbonden. En daar God jaloers is op Zijn eer, moest Simson terug, om weer bij God terecht te komen, om het van de HEERE weer alleen te leren verwachten.

Als hij terug moest, wilde de HEERE dat hij met lege handen voor Zijn aangezicht verschijnen zou. Daarom moest dat ezelskinnebak uit zijn handen. Hij wierp het weg, „uit zijn hand”. Ja, zo staat het er. Leest er niet overheen.

En hij noemde die plaats: Ramath-Lechi. Dat kan vertaald worden door: Kinnebakshoogte. Het wordt ook wel vertaald door: Wegwerping van het kinnebak.

Wat is het een voorrecht als je alles uit je handen mag leren werpen. Dan houd je niets anders dan een paar lege handen over. En zo moet je dan naar de HEERE toe, met niets van jezelf dus. Zo wil de HEERE Zijn volk zien, opdat het alleen uit Zijn hand bediening zou verwachten.

*Welzalig hij, die al zijn kracht
En hulp alleen van U verwacht.*

Dat het zo ver met Simson gekomen is, laat ons het volgende vers horen: „Als hem nu zeer dorstte, zo riep hij tot de HEERE”. Daar heb je het. God liet Simson gevoelen welk een nietig mens hij eigenlijk was. Daar had God geen leger voor nodig om Simson op de knieën te brengen voor Zijn aangezicht. Hij kreeg na deze vermoeiende slag een ondragelijke dorst. Hem dorstte zeer. Die grote man dreigde nu ineens te bezwijken, alleen door dorst. Dat was maar niet alleen een gevolg van de zware slag die hij geleverd had, doch dat was een gevolg van de slag die hem nu door de HEERE werd toegebracht.

En nu zie ik hem in mijn gedachten staan. Als uitgedroogd door dorst. En er was nergens water te vinden. Wat zou er nu van hem terecht komen? Hij gevoelt zijn krachten wijken. Vrees begint zijn hart te vervullen. Straks zullen de Filistijnen terug komen en dan zal hij daar een prooi van worden. De overwinnaar die zichzelf geprezen had, zal dan de verliezer worden. Daar al deze gedachten door zijn hoofd flitsen, gaat hij nu met zijn nood naar de HEERE toe. „Zo riep hij tot de HEERE”. Dat woord roepen zegt ons dat de nood wel hoog geklommen was. En waar moest hulp vandaan komen?

Jullie kunnen hierin de grootheid Gods zien. Wij hebben daar meestal geen oog voor. Heel veel zaken, die ons in het leven ook overkomen, zien wij gewoon over het hoofd.

Wie geeft er nu acht op als hij dorst heeft. Je gaat naar de kraan en je lest je dorst. Of, zo gaat dat tegenwoordig, je neemt de nodige frisdrank tot je en het leed is geleden. Terwijl toch ook al deze dingen vallen onder de voorzienige leiding van God. Hij spreekt er door tot ons. Hier wordt alleen over dorst

gesproken. Daar zijn natuurlijk nog veel meer „kleinigheden” die ons in het leven overkomen. Je wordt bijvoorbeeld ziek. Je hebt hard gewerkt. Je rapporten zijn goed. Je twijfelt er niet aan dat je slagen zult. Je slaat jezelf al bij voorbaat op de borst. Zo niet letterlijk dan toch figuurlijk. Jij bent toch die kranige jongen en jij bent dat knappe meisje. Jij hebt het toch maar gepresteerd, zie je. En dan ineens komt die tegenslag. Je wordt ziek op bed gelegd. Daar had je natuurlijk helemaal niet op gerekend. De examentijd is vastgesteld. Je zult er niet aan kunnen deelnemen. Je diploma zie je voorlopig al aan je neus voorbijgaan. Je vrienden komen je nog even opzoeken. Ze willen je gerust stellen. Maak je niet druk. Het komt best terecht. En ze gaan weer. En jij blijft achter. Het is een eenvoudig voorbeeld van een meer dan denkbeeldig gebeuren. Want deze dingen komen werkelijk voor. Duizenden geven daar geen acht op. Men is opstandig. En als dat voorbij is, dan troost men zichzelf met de gedachte: Pech gehad. Niets aan te doen. Iedereen kan zo iets. Je doet er niets aan. En dan laat men het er bij. Men heeft Gods stem in dat alles niet opgemerkt. Denkt er maar eens over na. Misschien zit je ook in moeilijkheden. Roep dan de HEERE aan. Simson deed het ook en het kwam goed uit. God is nabij al degenen die Hem aanroepen. Daar gaan we de volgende keer met elkaar verder over denken. Misschien zijn jullie mij dan al voor. Ik hoop het. Inmiddels verblijf ik jullie aller vriend,

Ds. H.C. v.d. Ent

Stationssingel 50
Tel. 08385-13978
Postbus 177
3900 AD Veenendaal

1958 - 25 jaar - 1983

Woninginrichting en stoffering

Meubelen en
bedekking
Gordijnen -
zonwering enz.

Vrijblijvend komen wij
bij U aan huis met onze
stalen collecties.

Bel ons eens voor een
afspraak.

Beleefd aanbevelend
B. Elderkamp
Frankenord 17
Rotterdam
Tel. 010 - 823487

Wel eens op **TEXEL** geweest?

Beslist de moeite waard.
Bos, duinen, zee, vogel-
broedplaatsen,
visgelegenheden, etc.,
en . . . rust.

U kunt op **'DE VERRASSING'**

gebruik maken van
volledig pension voor
groot en klein.

Prijzen v.a. f 270,- p.w.

Of u kunt kiezen voor
een bungalow met alle
komfort of sta-caravan.

Voor 60-plussers
speciale voor- en
naseizoenprijzen.

Vraag vrijblijvend onze
kleurenfolder aan.
Tel. 02223-661 of 391.

PLAATS UW ADVERTENTIES IN BEWAAR HET PAND

AMEIDE

Het bestuur van de Vereniging „Scholen met de Bijbel” te Ameide vraagt wegens langdurige ziekte van een van haar personeelsleden voor haar lagere school per 5 september a.s.

EEN ONDERWIJZER(ES)

in tijdelijk dienstverband, een vaste aanstelling op langere termijn behoort tot de mogelijkheden.

Wie:

- uit overtuiging gekozen heeft voor het Prot. Chr. Onderwijs en bij voorkeur lid is van de Chr. Ger. Kerk
- liefst enkele jaren ervaring heeft
- bereid is in teamverband (zonodig ook buiten de schooluren) actief bezig te zijn voor de school, wordt verzocht te solliciteren.

Voor inlichtingen kan men zich wenden tot de schoolleider, dhr. A. Breure, tel. 01836-1601 (school) en 1765 (privé).

Sollicitaties binnen 10 dagen na verschijnen van dit blad aan het bestuur: De Geer 12, 4233 HX Ameide.